

Poválečný odsun z ČSR

ČPD novověku 8. seminář

Historie

- Myšlenka masového transportu obyvatelstva vznikla již **po první světové válce**, jako řešení komplikované národnostní skladby a z ní pramenících těžkých konfliktů.
- Tato metoda byla skutečně použita, a to např. při řešení vztahů mezi Řeckem a Tureckem na Balkáně.
- Jednalo se však v meziválečné Evropě o výjimečné řešení.
- Protiněmecké nálady gradovaly 2. světovou válkou (zrada v Mnichově, německá okupace)
- Touto problematikou se zabývaly **všechny tehdejší mocnosti**

Co k tomu vedlo

- Za války vládly v českých zemích **protiněmecké nálady**, a proto se po Heydrichiádě v roce 1942 objevila myšlenka totálního odsunu
- Exilový prezident Edvard Beneš přišel s plánem, jehož součástí nebylo jen **vysídlení Němců ze Sudet, ale také Maďarů z jihu Slovenska**
- K odsunu nutný **souhlas velmocí**.
- V roce 1943 byl **Beneš přijat Winstonem Churchillem** a ten s ním v otázce transferu obyvatelstva souhlasil. Spíše než odsun však žádal pro Němce možnost dobrovolného odchodu.
- Poté Beneš odcestoval do Spojených států Amerických a také **Roosevelt transfer akceptoval**.
- Koncem roku 1943 se pak **Beneš dohodl i se Stalinem a Molotovem**
- Velmoci souhlasily s odsunem pod podmínkou, že bude proveden **humánním způsobem**. Během odsunu však došlo k několika **excesům**.

Průběh

- Odsun lidí začal fakticky ještě před koncem války evakuací mnoha sudetských Němců **před postupující frontou.**
- K samotnému vyhánění a **tzv. divokému odsunu** začalo pak docházet již v průběhu Květnového povstání, kdy také začaly útoky na německé civilisty a vojáky.
- Podle některých zdrojů bylo do konference v Postupimi, kde se dne 2. srpna 1945 o odsunu jednalo, minimálně **700 tisíc sudetských Němců divoce vyhnáno** anebo sami uprchli.
- Dle údajů společné komise českých a německých historiků při této neřízené akci zahynulo **19 až 30 tisíc Němců.**
- Do 1. listopadu roku 1946 pak bylo z českých zemí oficiálně a podle norem Postupimské konference odsunuto celkem 2 170 598 Němců. Transfer byl prováděn především za pomoci vlaků.

Fakta

- **Konečný počet Němců**, kteří museli odejít v důsledku poválečného odsunu, se tedy pohybuje **kolem 2,6 milionu osob**.
- Zjištěno bylo 18 816 obětí odsunu a 200 tisíc lidí se stále pohřešuje.
- Odsun se nevyhnul ani Židům, kteří se hlásili k německé národnosti.
- Zůstat mohlo 250 000 Němců s omezenými občanskými právy:

Všichni Němci byli oficiálně považováni za cizince, takže neměli žádná občanská a politická práva, např. volit, shromažďovat se a spolčovat se.
- Potravinové a ošatní lístky dostávali jako Židé za války
- Museli se policejně hlásit
- Kromě povolených výjimek nesměli používat veřejné dopravní prostředky, navštěvovat veřejná prostranství, zařízení a sady.
- Stejně jako Češi měli všeobecnou pracovní povinnost. Avšak v případě, že kterýkoliv Čech projevil zájem o místo, kde pracoval Němec, musel být Němec okamžitě propuštěn, pokud nebyl úředně prohlášen za nepostradatelného.

Postupimská konference

(17.7. – 2.8.1945)

- schválen odsun Němců z ČSR, ale i z Maďarska a Polska
- deportace musí proběhnout humánně
- jednání „Velké trojky“ (J. Stalin, H. Truman, W. Churchill)
- rozčlenění Němců do okupačních zón
- dále v menší míře vysídlení i z Holandska, Francie, Itálie, Belgie, Lucemburska

Postupim – Velká trojka (Stalin, Truman, Churchill)

„Divoký“ odsun

- po květnu 1945
- Češi ovládnuti vztekem vůči nacistům se mstili na Němcích, za všechno, co jim válka přinesla

Vyřizování účtů - akty bezpráví

Revoluční gardy RG

Průkaz příslušníka ROA.

A historical document, likely a membership card or certificate, with a portrait of a man and handwritten text. The document is titled 'Průkaz příslušníka ROA.' and contains various fields for personal information, including name, date of birth, and address. It features a circular stamp and a signature.

Povstalecké rukávové pásky.

Revoluční gardy RG

BOJOVNÍK
REVOLUČNÍ GARDY
ČESKOSLOVENSKÉ V PLZNI
SOUDRUH

Karlíček Ledecký

v památných dnech měsíce května
roku tisícího devítistého čtyřicátěhopátého
pohotově a dobrovolně, věrně a čestně, se zbraní v ruce
sloužil své vlasti

REPUBLICE ČESKOSLOVENSKÉ

a vida ji v ohroženosti zášti a zákeřnosti,

*zúčastnil se bojových akcí v revolučních
dnech r. 1945 jako střelec I. družstva posádky
R.G. 4 v Bezdružicích.*

Bratře náš, to vyznáváme Tobě i veliké rodině našeho lidu
se svolením nositi revoluční medaili.

V PLZNI, v srpnu 1945.

ZA NÁRODNÍ VÝBOR:

Velitel R. G.:

[Handwritten signature]

Nejdramatičtější odsuny:

- **Postoloprty**, koncentrační tábor v bažantnici, **31. května – 15. června 1945**: 800-1000 zavražděných, mezi nimi i děti. Z hromadných hrobů u Postoloprty bylo exhumováno 763 pozůstatků lidských těl. Dodnes se nepodařilo objektivně prokázat, zda se jednalo pouze o německé obyvatele, nebo i o zavražděné Židy z postoloprtského koncentračního tábora, či oběti z pochodů smrti, které zde probíhaly krátce před ukončením války. Policejní vyšetřování zahájené v roce 2006 přisoudilo vину za masakr Československé armádě a policii a důstojníkům št. kapitánu Vojtěchu Černému a veliteli postoloprtské policie Bohuslavu Markovi. Podle vyšetřovatele Pavla Karase šlo podle tehdejšího práva o vraždy, které by ale dnes byly klasifikovány jako genocida.
- **Doupov**: 24 zavražděných. Pohřbeni na školním hřišti. (V knize Perzekuce 1945. Praha, 1996, T. Staněk uvádí asi 40 obětí, z toho "je o 22 konkrétní údaj").
- **Tocov, 5. června 1945**: 32 zavražděných.
- **Podbořany, 7. června 1945**: 68 zavražděných.
- **Chomutov, 9. června 1945**: 12 umučených po předchozím týrání na sportovním hřišti. Byli bití důtkami a železnými tyčemi, byly jim vypichovány oči, holí urážena přirození a jeden muž byl svlečený obalen svítky starých filmů a zapálen. Na odpoledním pochodu smrti zemřelo dalších 70 lidí. Ze zbytku, který byl internován v koncentračním táboře Sklárna, bylo přímo v něm zavražděno dalších 40 lidí. Kromě toho bylo vojáky z tábora odvedeno a na jiném místě popraveno několik desítek lidí. Celkem bylo zavražděno 140 Němců.
- **Masakr na Švédských šancích (Horní Moštěnice u Přerova, noc z 18. na 19. června 1945)** zavražděno 265 lidí, z toho 71 mužů, 120 žen a 74 nedospělých (včetně kojenců). Jen část z toho byli Karpatští Němci, zbytek pak Maďaři a Slováci
- **Domažlice**: asi 200 zavražděných.
- **Ústecký masakr, 31. července 1945**: cca 80-100 zavražděných.

Divoké odsuny „EXCESY“

- Brněnský pochod smrti „Brünnerstrasse“ (názory o počtech obětí i samotném průběhu se podstatně liší!)

Brněnští Němci museli v noci na 31. května 1945 narychlo "opustit svou vlast". Do dvou hodin se museli shromáždit v centru města a s sebou si směli vzít zavazadlo o hmotnosti maximálně 15 kilogramů. Na "brněnský pochod smrti" se pak směrem na jih do Rakouska vydalo ca 25 tis osob, převážně ženy, děti a starší 60 let. Po cestě jich stovky zahynuly kvůli vysílení, nemocem a "špatnému zacházení". Stovky lidí údajně zakopány do masových hrobů podél cesty (Brünnerstrasse - Brněnská) až do Vídně.

Brněnský pochod smrti „Brünnerstrasse“

Organizovaný odsun

od 1.1.1946

- po podepsání Postupimské dohody
- dozírala Spojenecká kontrolní rada
- byl zřízen Úřad na odsun Němců při ministerstvu vnitra a ministerstvo obrany zase dohlíželo na technické provádění odsunu
- Co bylo povoleno vzít s sebou: osobní věci, ložní prádlo, teplé oblečení, z cennosti pouze snubní prsteny, zavazadla o váze v rozmezí 50-60 kg
- odjížděli vlaky do něm. okupačních zón
- 1947-1948 – dodatečný odsun (80 tisíc)

Bílá páska s písmenem „N“

Organizovaný odsun

Okresní správní komise v Kraslicích.

Upozornění.

Byty, opuštěné osobami odcházejícími do sběrného střediska, musí být zanechány v pořádku a čistotě.

Na jednu osobu přípustno zavazadlo do váhy 60 kg a ruční zavazadlo nejvýše do 10 kg.

Ostatní věci budtež zanechány na místě v bytě jako záclony, koberce, stolní lampy, nástěnná zrcadla, mycí mísy, součástky nábytku, na stole ubrusy, potom 2 ručníky, v postelích slavníky, prostěradla a alespoň po jednom polštáři a přikrývce, vše čistě povlečené.

Zavazadlo nesmí být baleno do koberců a povlaků.

Bude-li prohlídkou zjištěno, že nebylo dbáno tohoto upozornění, nebude dotyčná osoba přijata do odsunu, nýbrž poslána do vnitrozemí na práci.

Übersetzung.

Personen, welche für den Abtransport bestimmt sind, haben ihre Wohnung in vollster Ordnung zu verlassen.

Gepäck wird für eine Person zugelassen: 1 Gepäckstück von 60 kg und Handgepäck von höchstens 10 kg.

Die übrigen Sachen sind in der Wohnung an Ort und Stelle zu lassen z.B. Vorhänge, Teppiche, Tischlampen, Wandspiegel, Waschtische, Teile der Einrichtung, Tischdecken, 2 Handtücher, in Betten Matratzen, Bettlaken und mindestens je ein Kopfkissen und Zudeckbett alles frisch bezogen.

Das Gepäck darf nicht in Teppiche oder Überzüge gepackt werden.

Wird bei der Kontrolle festgestellt, dass dies nicht beachtet wurde, wird die betreffende Person nicht in den Transport aufgenommen, sondern ins Inland auf Arbeit geschickt.

Okresní správní komise, Kraslice.

Postoj k Židům

- Stejná omezení jako vůči Němcům
- Řada z nich byla neprávem zahrnuta do odsunu divokého i organizovaného.
- Až v roce 1946 byla vydána směrnice, podle které byli lidé s židovským původem z odsunu vyňati

Kdo mohl zůstat?

1. obyvatelstvo ze smíšených manželství
 2. skupina lidí, kteří měli možnost prokázat svoji antifašistickou činnost
 3. odborníci
- I přes možnost zůstat odešlo přes 140 tisíc antifašistů

Problematika maďarské menšiny

- Proti odsunu Maďarů se nakonec postavily západní mocnosti VB a USA
- Náhradní řešení
 - 300 tisíc reslovakizovaných - donucení části Maďarů přihlásit se ke slovenské národnosti
 - přes 70 tisíc „vyměněných“
 - přes 44 tisíc násilně přesídlených - 1947 zastaveno

Rekapitulace 1945-1948

- **Samovolný útěk**
- **Divoký odsun (po osvobození)**
 - Ca 660 000 Němců (Zákon č. 115/1946 Sb. – amnestijní zákon)
- **Organizovaný odsun (převážně v roce 1946)**
 - 2 250 000 Němců (Na základě Postupimské dohody)
- **Dodatečný odsun (1947-48)**
 - 80 000 Němců
- **Vnitřní odsun (1947-1949)**
 - Přesouvání zbylých Němců do vnitrozemí
- **Výsledek (ke konci roku 1948)**

185 000 Němců zůstalo ... 25 000 Němců zemřelo?? (počty nikdy přesně nezjištěny)

Důsledky odsunu

- Odsunem trpěly oba národy
 - Němci byli krutě vypuzeni z domoviny
 - Češi ztratili morální prestiž
- Pohraniční oblasti zpustly, nebylo v nich dost pracovních sil k udržení podniků, infrastruktury
- Větší připoutání k SSSR – garance provedení, bezpečnosti před Německem

Vánoční projev E. Beneše 1946

- *"Letošní Vánoce nabývají obzvláštního významu a charakteru také tím, že je v naší vlasti slavíme poprvé bez Němců. To je výsledek, na jehož nesmírný historický význam jsem již vícekrát poukazoval. (...) Touto skutečností byla zlikvidována jedna z velkých kapitol naší minulosti."*

Argumenty pro odsun

- Odplata za nacismus a německé válečné zločiny
- protičeskoslovenské vystupování sudetských Němců od třicátých let
- vysídlení přes 150 000 českých občanů ze Sudet a poté následující okupace zbytku Československa
- reakce na zvěrstva při pochodech smrti, které procházely přes české území
- bezprostřední živelná reakce na brutální postup okupační moci při potlačování českého protinacistického povstání
- snahy o etnickou čistotu, aby se předešlo opakování předválečných událostí v Sudetech (SdP)

Argumenty pro odsun

- Vyhnání Němců je ospravedlňováno postupimskou dohodou, přesněji protokolem postupimské konference, který v čl. XIII uvádí: *Tři vlády prozkoumaly tuto otázku po všech stránkách a uznaly, že německé obyvatelstvo nebo jeho součásti, které zůstávají v Polsku, Československu a v Maďarsku, bude třeba přesunout do Německa. Jsou zajedno v tom, že přesun musí být prováděn spořádaně a humánně.*

Argumenty proti odsunu

- viníci nejsou všichni čeští Němci - vina není kolektivní
- odsunuti byli převážně ženy, děti a starší muži, kteří neměli na rozhodování vrcholných představitelů nacistického Německa téměř žádný vliv
- z odsunu nebyli vyjmuti Židé
- Maďaři i Slováci se provinili prakticky stejně, ale odsun zasáhl pouze prvně jmenované
- zabavený majetek byl z velké části rozkraden a ne použit na obnovu státu
- deportace byly z politického hlediska výhodné zejména pro komunisty, kteří mohli rozdělováním konfiskovaného majetku uplatit své voliče

